

**TREI PILONI AI ARTEI NAȚIONALE:
IGOR VIERU, ILIE BOGDESCO ȘI MIHAIL PETRIC.
100 ANI DE LA NAȘTERE**

**THREE PYLONS OF NATIONAL ART:
IGOR VIERU, ILIE BOGDESCO AND MIHAIL PETRIC.
100 YEARS SINCE BIRTH**

Rodica URSACHI, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0001-6084-9506
rodikamish@gmail.com

Rodica URSACHI, PhD, Associate Professor,
“Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 75(478)

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p302-308

Abstract. The article is focused on the creation of three plastic artists from the Republic of Moldova, who would have celebrated their centenary this year - Igor Vieru (1923-1988), Ilia Bogdesco (1923-2010), Mihail Petric (1923-2005). Their contribution is a significant one for national art, each one leaving a considerable mark in the field and genre they work in – graphics, thematic painting, landscape, etc. Several aspects and factors of the creative process of each individual artist are mentioned in the article. The thematic topics addressed are described, the components of the plastic language used in the process of creating a work of art, and the types of plastic and technical realization of the works are revealed. Depending on the historical period, the illustrative-realistic vision in painting (Igor Vieru, Mihail Petric) is replaced by a decorative one, inspired by Romanian plastic folklore and the aesthetic concepts of modern European art (post-impressionism, Fauvism, etc.). In the creation of the graphic artist Ilie Bogdesco, who prefers a „classic” work technique (engraving on copper plate, etc.), technical procedures and stylistic features not specific to contemporary national graphics are encountered. He practices calligraphy in book illustration and develops a new author's technique, based on the text from the national medieval miniatures. Poets in soul and philosophers in thought, the celebrated artists remain trailblazers for the plastic arts in the Republic of Moldova, who have left a unique spiritual trail in their track record.

Keywords: Creation, art, artist, artwork, image, visual language.

Arta plastică națională se distinge, în anul curent, prin celebrarea centenarului a trei personalități notorii: Igor Vieru (1923-1988), Ilia Bogdesco (1923-2010) și Mihail Petric (1923-2005) – figuri remarcabile ale domeniului artistic din sec. al XX-lea. Fiecare dintre ei, prin creația sa, a contribuit la dezvoltarea domeniului și genului de artă profesat: grafică, pictură tematică, peisaj etc., opera lor reprezentând o „epocă” în arta plastică moldovenească.

Calea formării profesionale a fost anevoioasă și, totodată, fericită, datorită conjuncturilor politice, ideologice, culturale în care au fost atrași cele trei nume invocate. Igor Vieru și Mihail Petric și-au cultivat spiritul pe meleagurile strămoșești în România, apoi, studenți, au devenit prieteni, „hoinărind” pe malurile vechiului Nistru ale cărui ape curg șerpuiind la vale [2, p. 164]. Ilie Bogdesco se plasează la polul opus. Fiind originar din Transnistria și copilărit în Rusia (părinții săi fiind deportați), el este atras de arealul cultural rusesc, absolvind în 1951 facultatea de Grafică de carte a Institutului de pictură, sculptură și arhitectură „I. Repin” din Leningrad. Aceste conjuncturi și-au lăsat amprenta asupra formării viziunii artistic-plastice a fiecăruia, reflectate în tematica abordată, preferințele stilistice etc. Spre exemplu, Igor Vieru promovează valorile și tradițiile populare, el încearcă să dezvolte frumusețea naturii plaiului natal, prin programul conceptual axat pe armonia omului și a naturii, pe relația inseparabilă a omului și a muncii, a pământului roditor (*Primăvara*, 1960, *Baladă despre pământ*, 1969, *În satul natal*, 1969, *Sărbătoarea roadei*, *Noapte de iulie*, 1972 ș.a.). Tematica preferată a maestrului constituie subiecte cu valoare de simbol, ce reflectă principiile universale: viața, natura, dragostea, munca, armonia, creația ș.a. (*Păsărea în alertă*, 1972, *Pace. Mai*, 1945, *Monalisa*, 1975, *Vânturi basarabene*, 1979, dipticul *Meșterul Manole*, 1981 ș.a. Diapazonul modalităților de abordare a tematicii este variat, subiectele fiind trecute când prin optica filosofică, când prin cea lirică, poetică sau dramatică (ciclul de gravuri *Inima cântă*, 1964, *Amândoi*, 1968 (Fig. 3), *Vremea logodnelor*, 1970 ș.a.). Subiectele, aparent simple la prima vedere, relevă de fapt unele probleme majore ale omului și a societății, autorul încercând să atragă atenția asupra lor printr-un vocabular al aluziilor și metaforelor (*Moartea salcâmlor*, 1979 (Fig. 1), *Câte ceva despre cai și ape*, 1981 (Fig. 2) ș.a.). Fondul ideatic al tablourilor sale proiectează spectatorul într-o zonă atemporală, într-un univers spiritual unde prozaicele probleme ale existenței umane sunt sacralizate (*Barbu Lăutaru*, 1968, *Meșterul Manole*, 1981,

Fig. 1. *Moartea salcâmlor*, 1979, I. Vieru [14]

Fig. 2. *Câte ceva despre cai și ape*, 1981, I. Vieru, foto autor

Fig. 3. *Amândoi*, 1968, I. Vieru [15]

Grâul de-a pururi, 1981, *Mama pâine albă coace*, 1987, *Roada*, 1981, *Moara veche*, 1967 ș.a.).

Igor Vieru practică și genul graficii de carte pentru copii, în care își manifestă dragostea față de frumusețea plaiului natal, respectul față de moștenirea culturală națională. Ilustrațiile la snoavele populare (*Păcală și Tândală*, 1967 (Fig. 4), *Povestea omului leneș* ș.a.), la basmele populare (1968), la „Abecedar” (1968-1969) (Fig. 5), la opera lui Vasile Alecsandri (anii '60), Mihai Eminescu, Ion Creangă (*Soacra cu trei nurori*, 1956, *Povestea lui Harap Alb*, 1974, *Dănilă Prepeleac*, *Capra cu teri iezi* (Fig. 6), Spiridon Vangheli (*Guguță, căpitan de corabie*, *Cușma lui Guguță*, 1979, *Băiețelul din Coliba Albastră* etc.) au alimentat universul spiritual al

mai multor generații de copii. Prin aceste opere grafice, Igor Vieru a încercat să cultive respectul față de datinile și obiceiurile noastre strămoșești, dragostea față de tradițiile artei populare. Artistul a reușit să exploreze zona sacră a copilăriei, sufletul său a rămas ancorat în această lume, văzând-o mereu frumoasă.

Fig. 4. *Păcală și Tândală*, 1967, I. Vieru, foto autor

Fig. 5. *Abecedar*, 1968, I. Vieru, foto autor

Fig. 6. *Capra cu trei iezi*, 1968, I. Vieru [16]

Creația sa ilustrativă este una recunoscutibilă prin „tipajul național” al personajelor, autorul recurge la o manieră laconică de reprezentare a formei schematice și simpliste, inspirată din estetica artei naive, la un limbaj plastic sobru redus la trei culori vii și intense: roșu, alb/gri, negru/ maro (Călin, 1977) ș.a.) sau albastru, portocaliu (în poezia lui V. Alecsandri), delimitate prin contur vizibil (amprenta „tehnică” a xilogravurii și linogravurii), (Călin, *File din poveste* de M. Eminescu, *Bogdan Vodă cel Cumplit* de B. P. Hasdeu ș.a.). Un aspect ce merită menționat este că I. Vieru este primul artist din țară care practică tehnica linogravurii color în ilustrația de carte, pe care o îmbină uneori cu guașă (ilustrarea povestirilor de Spiridon Vangheli *În țara fluturilor*, *Băiețelul din coliba albastră*).

Viața artistică a plasticianului I. Vieru este axată pe mai multe activități: pictor, grafician, profesor de desen, redactor artistic al revistei „Chipăruș”, director al Muzeului de Arte Plastice din Chișinău și expert al comisiei de atestare a lucrărilor de artă pentru expozițiile din cadrul Ministerului Culturii al RSSM. Efortul său a fost valorificat și apreciat prin diverse distincții de stat: titlurile „Maestru emerit în arte” (1963) și „Artist Plastic al Poporului din RSSM” (1983), ordinul „Insigna de Onoare” (1960) ș.a.

Un alt artist plastic din țara noastră prietenul din copilărie a lui I. Vieru Mihail Petric. Creația sa este axată îndeosebi pe genul peisajului, deși în anii de tinerețe a abordat și portretul (*Portretul unei învățătoare*, 1960, *Portretul Alei*, 1961, *Portretul doctorului G. Bilinski*, 1970, *Portretul academicianului Nicolae Corlăteanu* ș.a.), natura statică etc. M. Petric este considerat cel mai reprezentativ maestru al peisajului liric-panoramic basarabean, pânzele *Dimineața în Moldova*, 1957, *Drum spre codri*, 1959, *Dimineața pe Nistru*, 1957 (Fig. 7) fiind cele mai cunoscute. El pictează lumea înconjurătoare într-un stil realist tradițional, în tehnica *alla prima*, într-o formulă plastică cu forme recunoscutibile, conferindu-i imaginii o alură lirică, poetică. Imaginea lumii înconjurătoare în perioada „realismului socialist” este reprezentată cu mijloace plastice specifice viziunii realiste, unde concretul imaginativ este narativ și redat prin intermediul clarobscurului. Pictorul recurge la gradațiile tonale pentru a înfățișa planurile în registre ale spațiului perspectival al tabloului, la forme cu contur moale, difuz, tușe dinamice,

dar recunosibile și la un diapazon foarte larg de motive figurative: câmpii, păduri, dealuri, podgorii etc., poziționate deseori orizontal, fapt ce imprimă peisajului lărgime panoramică și caracter epic. În tablourile peisajere ale lui M. Petric natura poate fi reprezentată într-un diapazon foarte larg: calmă, veselă, sonoră, zbuciumată, tristă etc. De cele mai multe ori acest caleidoscop de stări ale naturii sunt impulsionate de motivele din fața artistului ce prezintă, datorită varietății de relief (dealuri, coline, drumuri, râuri șerpuitoare), nesecate surse de inspirație. În așa fel, ea devine „psihologizată”, spiritualizată, umanizată, chiar dacă în tablou nu întotdeauna este prezentă figura umană (*Toamna în Moldova*, 1960, *Plopi*, 1967, *Nistru lângă Speia*, 1958, *Podgorii*, 1974, *Seara pe Nistru*, 1982 ș.a.). În anii '60-'70 artistul a realizat și un ciclu de peisaje urbane cu reprezentări ale orașului Chișinău în diferite anotimpuri și stări ale zilei. (*În împrejurimile Chișinăului*, 1962, *Iarna la Chișinău*, 1961, *Lacul Comsomoliștilor/Valea Morilor*, 1965, *Lacul din preajma Buiucanilor*, 1967, *Valea Trandafirilor*, 1969), *Cartierul Râșcani*, 1970 ș.a.).

Fig. 7. Dimineața pe Nistru, 1957, M. Petric, foto autor

Creația peisajeră a maestrului M. Petric se poate clasifica în trei categorii ce formează cicluri de peisaje cu imaginea râului Nistru a Codrilor și „Anotimpurile”, care se intercalează conceptual și care mai cunosc subdivizări în cadrul fiecăreia: *Iarna la Chișinău*, 1963, *Primăvara (Nostalgie)*, 1968, *Primăvara la Curchi*, 1973, *Seara pe Nistru*, 1980, *Promoroacă*, 1987/1992, *Toamna în pădurea de la Șerpeni*, 1984, *Toamna aurie*, 1984, *Iarna la Nistru*, 1984, *Liniște*. *Toamna în Valea Trandafirilor*, 1987, *Primăvara pe plaiul natal*, 1983 ș.a.

Creația plasticianului Mihail Petric a fost apreciată prin diverse distincții de stat, în 1960 fiindu-i decernat ordinul „Insigna de Onoare”, în 1998 – „Ordinul Republicii”, în 1984 devine laureat al Premiului de Stat al RSSM, iar în 1989 i se decernează titlul onorific „Artist Plastic al Poporului din RSSM”. În 1959 el este ales membru al Comitetului de conducere și secretar responsabil al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, iar din 1963-1980 ocupă funcția de director al Muzeului de Stat de Arte Plastice.

Un alt reprezentant de vază al artei naționale a cărei creație revoluționează conceptual grafica de carte din Moldova este Ilia Bogdesco. Format la școala „clasică” din Sankt Petersburg – în 1951 absolvește facultatea de grafică de carte a Institutului de Pictură, Sculptură și Arhitectură „I. Repin” din Leningrad –, Ilia Bogdesco rămâne fidel desenului clasic pentru toată viața. I. Bogdesco a practicat mai multe tehnici: desen de tip crochiu în creion, cărbune, desen în tuș sau cerneală neagră cu peniță îngustă și lată, acuarelă, guașă, monoprint, gravură color pe linoleum și lemn, gravură pe metal (acvaforte, aquatintă, gravură cu acul („ac sec”), taydus

ș.a.), pictură în temperă și ulei etc. – ilustrații în semitonuri „picturale” la opera lui N. V. Gogol „Iarmarocul din Sorocinsk”, „Țiganii” de A. S. Pușkin (anii '50), „Scrieri alese” de C. Negruzzi (1973) și Ion Creangă (1972, 1976; *Aminții din copilărie* de I. Creangă (1966) ș.a.), culegerea de balade „Miorița” (1954), ilustrațiile în haș „liniar” la „Lauda Prostiei” de Erasmus din Rotterdam (1976), gravură în tehnica linogravurii pentru romanul „Crimă și pedeapsă” (1971) de F. Dostoevski, *Cântec* (1964), *Țara mea* (1962, linogravură color), tabloul în ulei *Pe drumurile Basarabiei vechi* (1954) realizat în colaborare cu Oleg Kacearov ș.a. Anume acest lucru l-a diferențiat de alți graficieni din republică, fiind un pictor original și distinctiv, cu un stil și viziune artistică proprii.

Activând în anii 1961-1963 în calitate de redactor artistic la Editura „Cartea moldovenească”, Ilia Bogdesco ilustrează cărți de literatură artistică, realizează „designul” manualelor școlare (de „Limbă franceză”, „Istoria lumii antice”, „Literatura moldovenească” pentru clasa VI (1980) cu forța în text caligrafic etc.), și anume coperta, foaia de titlu și frontispiciile ș.a.

Fig. 8 (a). *Punguța cu doi bani*, 1962, I. Bogdesco [17]

Fig. 8 (b). *Punguța cu doi bani*, 1977, I. Bogdesco [17]

Fig. 9. *Miorița*, 1967, I. Bogdesco [18]

În această perioadă I. Bogdesco realizează într-un limbaj plastic apropiat de cel al afișului teatral cartea „Punguța cu doi bani” (Ed. Cartea moldovenească, 1962) (Fig. 8) de Ion Creangă (prima ilustrație realizată conform designului de carte). Autorul a ilustrat cartea integral de mână – imaginea (linogravură color), textul (fontul) scris cu peniță cu vârful lat și literă majusculă („inițiala”) de culoare roșie (aidoma miniaturilor bisericești) ș.a. Conceptul cărții este unul experimental pentru acest gen de ilustrație, ea fiind tipărită ca o ediție bibliofilă. Compoziția (text, imagine) este desfășurată pe două pagini, ea continuând ritmic de pe o foaie pe alta, formând un organism unic. Cartea „Punguța cu doi bani” se impune ca un punct de cotitură în grafica de carte din republică, dar și din fosta URSS, ea fiind prima carte din RSSM distinsă cu Premiul I la concursul unional din Moscova în 1962 ca cea mai bună prezentare grafică și executare poligrafică a cărții.

Maniera de lucru a lui I. Bogdesco este una variată: grafic-liniară, grafic-tonală, dar destul de expresivă, el limitându-se la ilustrarea câtorva opere literare clasice (*Punguța cu doi bani* (Ed. Literatura artistică, 1977), *Balada „Miorița”* (1967) (Fig. 9) și „*Meșterul Manole*” (1986), prelucrate de V. Alecsandri, *Balada „Codreanul”* (1970), ș.a.). În balada *Miorița* (1967) realizată în tehnica guașei, pentru care editura „Cartea moldovenească” i-a propus lui I. Bogdesco o elaborare în versiune „manuală”, pictorul utilizează fundalul negru, specific covoarelor basarabene și care, după spusele elevului său G. Bosenco, trebuia să semnifice spațiul unde a avut loc fărâdelegile, răul. Roșul este utilizat în secvențele unde acțiunea și emoțiile personajelor sunt deschise, pure și exprimă dragostea față de plaiul natal [8, p. 156].

Pentru fiecare text ilustrat Ilia Bogdesco selectează un anumit model caligrafic (cursiv), amplificând interacțiunea dintre text și ilustrație.

Din 1975 Bogdesco se orientează spre operele literaturii clasice europene: eposul francez „Cântecul lui Roland” (1984), „Vânătorul de cerbi” de J. Cooper, „Don Quijote de la Mancha” (1984-2004; 38 de gravuri în aramă cu text caligrafic) de M. de Cervantes (cartea a fost realizată în format in folio în limba spaniolă, engleză, rusă și editată în Spania), „Călătoriile lui Gulliver” (1978) de Jonathan Swift (cartea a fost editată în 60 exemplare cu copertă din piele și gravuri originale), „Laudă prostiei” (1983) de Erasmus von Rotterdam și spre tehnici clasice de gravură: gravura pe aramă, acvaforte, acvatintă etc. (*Bufonul pe tron, Călugărul cu catâr*; frontispiciu la cartea lui Erasmus von Rotterdam „Laudă prostiei” (1983), *Urișul și Gulliver* (1978) ș.a.) [8, p. 126]. Imaginile prezintă structuri complexe și dinamice, realizate în manieră realistă, când într-o viziune descriptiv-narativă, când stilizat, decorativ, într-un caracter de schiță, ele fiind echilibrate tonal și compozițional. Personajele au figuri deformate, siluete alungite, chipuri grotești, îngândurate sau vesele, melancolice și triste (*Portretul unui moldovean în căciulă*, 1961, *Așteptarea*, 1961, *Două*, 1976, *În câmp*, 1977), realizate în tehnica acvatintei (*Prometeu* 1973).

Pe lângă opera sa grafică (ilustrație de carte, stampă), artistul a scris și o carte despre caligrafie, unde și-a expus gândurile referitor la domeniul dat și variate tipuri de litere elaborate de el, acestea având caracter „didactic”.

Aportul plasticianului I. Bogdesco nu se rezumă doar la opera sa de creație, deși el este unul considerabil în dezvoltarea ilustrației de carte naționale. I. Bogdesco a avut competențe organizaționale, fiind ales de două ori Președinte a UAP din RSSM. Grație intervenției sale, în Moldova a fost înființată Academia de arte plastice din Chișinău, el a elaborat programul de studiu și a organizat echipa de lucru, invitând cei mai buni specialiști/profesioniști din domeniu.

Valorificarea creației sale și recunoașterea efortului depus este vizibil în nenumăratele distincții și medalii (de aur, bronz) la Expoziții de cărți de la Moscova (1975) și de peste hotare (Târgul Internațional de Carte din Leipzig, 1973), diplome și Premii de gradul I și II la Concursurile unionale și internaționale din Moscova (1962, 1971, 1978, 1983), Premiul special „Ivan Feodorov” la Concursul unional de Arta cărții din 1980 ș.a. Maestrul Ilia Bogdesco este cavaler al Ordinului „Drapelul roșu” și al Ordinului „Revoluția din Octombrie”.

Concluzie: Creația acestor trei mari artiști Igor Vieru, Ilia Bogdesco și Mihail Petric, prin aportul personal al fiecăruia, a îmbogățit arta națională cu noi opere și mijloace plastice inedite, ei contribuind la evoluția domeniului profesat:

- compoziție decorativă pe tematică folclorică cu conținut simbolic-metaforic, promovarea valorilor culturii naționale din filonul folcloric al poporului român (Igor Vieru);
- peisaj panoramic în optică liric-poetică ce evocă dragostea pentru plaiul natal (Mihail Petric);
- design de carte „revoluționar”, utilizarea caligrafiei manuale în ilustrația de carte, elaborarea a trei caractere de litere în caligrafie, aplicarea caracterului „gotic” în alfabetul chirilic etc. Ilia Bogdesco a impulsionat tânăra generație de artiști plastici spre noi căutări și experiențe.

BIBLIOGRAFIE

1. BRIGALDA, E., *Igor Vieru*. Chișinău: Arc, 2004, 95 p. ISBN 978-9975-61-096-4.
2. CIOBANU, C. Un mare peisagist al timpurilor noastre. În: *Akados*, nr. 4 (35), decembrie 2014, p. 160-166.
3. CIOBANU, C. *Mihail Petric*. Chișinău: Arc, 2007, 143 p.
4. CRAVCENCO, V. Edițiile ilustrate ale operei literare a lui Grigore Vieru. În: *Arta* 2014. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor, p. 149-158.
5. CRAVCENCO, V. Grafica de carte în RSSM și Republica Moldova în anii 1988-2000. În: *Arta* 2018. Seria ARTE VIZUALE: Arte plastice. Arhitectura. Serie nouă. Vol. XXVII nr. 1, 2018. ISSN 2345-1181, p. 104-109.
6. MUSTEAȚĂ, E. Valențe artistice în gravura moldovenească din anii '70-'80 ai secolului al XX-lea. În: *Arta* 2019. Seria ARTE VIZUALE: Arte plastice. Arhitectura. Serie nouă. Vol. XXVIII nr. 1, 2019. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul artelor, ISSN 2345-1185, p. 56-61.
7. ROCACIUC, V. Grafica moldovenească în perioada postbelică. În: *Arta* 2010. Seria ARTE VIZUALE: Arte plastice. Arhitectura. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul artelor, Ed. Notograf, p. 89-98.
8. STANCHEVIC, V. *Ilie Bogdesco, Biobibliografie*, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Proiectul Editorial Moldavica Colecția „Plasticienii Moldovei”, 100 ex. Chișinău, 2013, 176 p. ISBN 978-9975-4493-1-1-016: [75/76+929] S 76. [online, citat 15.12.2023].
9. TOMA, L. Tendințe noi în pictura Moldovei în anii '70 - prima jumătate a anilor '80 ai secolului XX. În: *Arta* 2005. Artele vizuale, Chișinău: Academia de științe a Republicii Moldova, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul artelor, 2005. ISBN 978-9975-9535-1-1.
10. TOMA, L. Peisajul în pictura din Republica Moldova. În: *Arta* 2002. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor, Ed. Epigraf SRL, p. 71-73.
11. VRABIE, Gh. Arta graficii de carte pentru copii. În: *Arta* 1998. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor, p. 10-15.
12. VRABIE, Gh. Arta graficii de carte în creația lui Igor Vieru. În: *Arta* 2001. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor, Ed. Epigraf SRL, p. 78-83.
13. VRABIE, Gh. Arta graficii de carte și de șevalet în creația lui I. Bogdesco. În: *Arta* 2006. Chișinău: ASM, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul Studiul Artelor, Ed. Epigraf SRL, p. 89-92.
14. <https://arteplasticeharti.wordpress.com/2023/12/27/salonu-de-arta/> [citat 10.02.2024].
15. <https://soviet-art.ru/soviet-moldavian-artist-igor-vieru-1923-1983/> [citat 10.02.2024].
16. <https://www.mediafax.ro/life-inedit/fat-frumos-serafima-cozonac-si-painea-cu-roua-basme-ilustrate-din-romania-in-presa-britanica-galerie-foto-15548738> [citat 10.02.2024].
17. <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Plasticienii-Ilie-Bogdesco-Bibliografie.pdf> [citat 10.02.2024].
18. https://rosgrafik.blogspot.com/2012/08/blog-post_14.html [citat 10.02.2024].